Suomen ympäristökeskus SYKE
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Jani Lukkarinen & Mikael Hildén

10.5.2021 SYKE/2021/1137

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

TuV@eduskunta.fi

Julkinen asiakirja

Viite: Tulevaisuusvaliokunta keskiviikko 12.05.2021 klo 09.00 / VNS 3/2020 vp / lausuntopyyntö

Asia: VNS_3_2020 vp Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta

Tausta

Kiitos mahdollisuudesta tarjota lausunto valtioneuvoston selontekoon kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmansata Agenda2030:sta. Lausunto on laadittu erityisesti energiamurrosten menetelmiin ja käytäntöihin keskittyneen Smart Energy Transition - STN-hankkeen näkökulmasta.

Lausunto

Selonteko korostaa valtioneuvoston **pyrkimystä uudistaa politiikan tekemisen tapaa** lisäämällä selkeyttä ja jatkuvuutta. Tähän pyritään sitomalla toimenpiteet vuosi- ja hallituskausisykleihin, kehittämällä seurantaa tukevien indikaattoreita sekä vahvistamalla laajempaa yhteiskunnallista osallistumista ja vastuunkantoa tukevia institutionaalisia järjestelmiä. Näiden avulla kestävän kehityksen työn jatkuvuutta vahvistetaan. Samalla avataan mahdollisuuksia käyttää hyväksi innovatiivisia menetelmiä kestävää kehitystä tukevien ratkaisujen kehittämiseksi ja jalostamiseksi.

Viimeisten kahden vuosikymmenen aikana tehty menetelmäkokeiluita ja kehitetty työkaluja systeemisten muutosten[1] suuntaamiseen ja erilaisten näkökulmien välisen vuoropuhelun tukemiseksi. **Menetelmät perustuvat siihen, että erilaisen taustan omaavat ihmiset tuodaan yhteen prosessiin, jossa pohditaan johdonmukaisesti uusinta tutkimusta hyödyntäen erilaisia mahdollisia polkuja kohti haluttua tulevaisuutta**. Agenda2030 sisältää laajan joukon hyvin pohjustettuja sektorikohtaisia toimia, joiden lähtökohdaksi on oikein valittu toimijoiden laaja sitouttaminen. Murrosmenetelmien avulla tunnistetaan **yhteiskunnallisia avaintoimia ja kynnyksiä**, joita on ylitettävä.

Yhteiskunnallisten murrosten tutkimuksen lähestymistavat ja menetelmät voivat vahvistaa kestävän kehityksen politiikkatyön perustaa erityisesti **sitouttamisen, tavoitteiden välisen vuorovaikutuksen ja toimien vaikutusarvioinnin** välineinä. Esimerkiksi **murrosareenat**[2] ovat

[1] Systeemiset muutokset ovat kestävyysmurroksen prosesseja, joita ei voida käynnistää yksittäisellä politiikkatoimella, ja jotka vaativat useiden eri toimijaryhmien (esim. kaupungit, yritykset, kansalaiset) aktiivista vuorovaikutusta.
[2] Areenat toteutettiin vuosina 2017 ja 2020. Tarkemmin osoitteessa http://smartenergytransition.fi/fi/murrosareena/ ja https://helda.helsinki.fi/handle/10138/319597.

osoittautuneet erinomaiseksi tiede-politiikka-vuorovaikutuksen menetelmäksi etenkin laajan tilannekuvan hahmottelussa ja erilaisten toimien yhteisvaikutusten hallitsemisessa. Suomessa niistä on kokemuksia erityisesti kansallisissa energiamurrosareenoissa, mutta lähestymistapaa on sovellettu myös mm. useiden kaupunkien aluesuunnittelun ja liikenteen toimien ohjaamisessa. Menetelmällä voidaan jäsentää sekä laajoja tavoitteita että tarkentaa konkreettiset rajattuun teemaan liittyviä toimia. Haasteena on toistaiseksi ollut voimakkaita ristiriitoja sisältävien teemojen käsittely, mutta menetelmäperhettä pyritään kehittämään paremmin ristiriitaisten ja vastakkaisten tulevaisuuskuvien käsittelyyn. Murrosajattelu auttaa myös tarkastelemaan **globaalia edelläkävijyyttä ja vastuunottoa**. Laajasti ajateltuna näkökulma auttaa **konkretisoimaan miten ja millä edellytyksillä** kestävän tuotannon ja kulutuksen ratkaisuja voidaan ottaa laajasti käyttöön yhteiskunnassa.

Selonteossa listataan laajasti **toimenpiteitä, joiden vastuutus ja aikajänne jäävät osin avoimiksi**. Korona-pandemia on myös konkreettisesti osoittanut, että jopa lähitulevaisuudessa voi ilmetä täysin uusia haasteita, joihin Suomi joutuu reagoimaan ja sopeutumaan. Siksi on hyödyllistä soveltaa murrosareenan kaltaisia menetelmiä, joissa tunnistetaan polut kohti haluttua tulevaisuutta, mutta myös mahdollisia haasteita ja yllätyksiä. Saatujen kokemusten ja tutkimusten valossa murrosten hallinnan vahvistamisessa on tärkeää kiinnittää huomiota seuraaviin näkökulmiin:

Ensinnäkin **energiapolitiikan alueella** murrosta on jo vuosien ajan edistetty vero-ohjauksen, päästökauppamekanismin sekä muiden fossiilisten polttoaineista luopumista kannustavien politiikkojen keinoin. Tämä on luonut toimialalle ympäristön, jossa keskeiset toimijat ovat voineet toteuttaa pitkäjänteisiä investointeja esimerkiksi sähköistymiseen ja uusiin päästöttömiin tuotantoteknologioihin. Pitkään jatkunut kehitys näkyy jo yritysten ja alan järjestöjen omissa suunnitelmissa ja tiekartoissa. Vaikutus alkaa lähivuosina näkyä koko yhteiskuntaa läpäisevänä uusien käytäntöjen yleistymisenä esimerkiksi rakennusten ja ympäristön energian hyödyntämisessä sekä sähköistyvässä liikenteessä. Yhteiskunnallisella ohjauksella voidaan myös muilla politiikkasektoreilla tukea kestävyysmurroksen toteutumista, mutta tehtävä on vaativa, sillä on otettava huomioon sekä sektoreiden erityispiirteet ja -kysymykset että yleiset periaatteet, kuten reilu siirtymä. Tämä heijastuu yksittäisten ohjauskeinojen, mutta varsinkin ohjauskeinoyhdistelmien suunnitteluun. **Kaikkien laajasti yhteiskuntaan vaikuttavien erilaisten ohjauskeinojen toimeenpanoa on tarpeen tarkastella laajemman murroksen osina, jolloin voidaan nykyistä paremmin varautua erilaisiin kehityspolkuihin ja hakea keskenään johdonmukaisia toimia.** Tämä puoltaa murrosareenan kaltaisten menetelmien aktiivista käyttöä lainsäädäntöprosessissa.

Toiseksi kestävyysmurrosta on nähtävä yleisenä kehityskaarena, joka konkretisoituu erityisesti luonnonvarojen hyödyntämisessä. Selonteossa viitataan esimerkiksi useita kertoja (s. 45, 74) maatalouden ravinneylijäämäongelman ratkaisuun biokaasuntuotannon ja kierrätyslannoitteiden tuotannon avulla. Kyse on **systeemisestä näkökulmasta**, jossa yhdistyvät työllisyyden ja elinvoiman kysymykset puhtaan ravinnontuotannon, vesiensuojelun ja energiansaannin tavoitteisiin sekä kiertotalouden innovaatioihin. Vastaavilla ongelma- ja toimijalähtöisillä ratkaisuilla on parhaat

edellytykset tukea kestävän kehityksen työtä niin Suomessa kuin globaalistikin. Ratkaisujen löytäminen ja vakiinnuttaminen vaatii kuitenkin pitkäjänteistä murrostyön jatkamista ja sitä tukevien menetelmien käyttöä ja jalostamista. **Kyse ei ole vain asiantuntija-arvioiden pyytämisestä ratkaisuja pohdittaessa, vaan vuorovaikutteisesta ratkaisujen kehittämisestä ja arvioinnista.**

Jakelu Tulevaisuusvaliokunta, SYKE Kirjaamo
Tiedoksi Kopionsaajat